

RAVNOPRAVNOST SPOLOVA I DISKRIMINACIJA U STATUTIMA POLITIČKIH SUBJEKATA

Usklađenost statuta političkih partija sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH i Zakonom o zabrani diskriminacije BiH
Istraživanje

USKLAĐENOST STATUTA POLITIČKIH PARTIJA SA
ZAKONOM O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA BIH I
ZAKONOM O ZABRANI DISKRIMINACIJE BIH

ISTRAŽIVANJE

April, 2020.

Autorice/autori: Alma Tulek, Amina Gec, Anica Obradović, Bojana Naimarević, Boris Luketa, Husejn Gluhić, Lamija Kadić, Selma Banda, Sibila Hasanagić, Šefik Mandžić, Vildana Kulić

Priredila

Maja Gasal-Vražalica

Mentorica

Dr. Jasminka Džumhur

Lektura

Sanela Dumanjić

Design

Tin Đečević

Rodna ravnopravnost, kao jedan od 17 ciljeva održivog razvoja, ključni je prioritet njemačke vanjske politike i ljudskih prava. Kada govorimo o našoj suradnji sa BiH, pitanje ravnopravnosti spolova rješavamo sa nadležnim tijelima. Surađujemo na projektima koji promoviraju rodnu ravnopravnost poput Akademije za žene, što, također, znači da se u svom radu trudimo osigurati ravnopravnost spolova.

To je jedan od razloga zašto se Njemačka ambasada u Sarajevu nedavno pridružila nekolicini drugih ambasada i međunarodnih organizacija prilikom potpisivanja liste obaveza koje promoviraju jednakih prava žena i muškaraca u BiH. Oni uključuju mјere za poboljšanje ravnopravne zastupljenosti, upotrebu rodno osjetljivog jezika kao i opredjeljenje za borbu protiv stereotipa i javnih prijetnji upućenih ženama.

Svojim Nacionalnim akcionim planom za ravnopravnost spolova, Bosna i Hercegovina se obavezala na postizanje ovih važnih ciljeva. Ipak, kako je Njemačka naglasila tokom Univerzalnog periodičnog pregleda BiH 2019, potrebno je učiniti više kako bi se implementirao zakonski okvir. Konkretno, Njemačka je preporučila Bosni i Hercegovini da poduzme mјere za poboljšanje ženskih prava i osnaživanja, osiguravajući njihovo značajno sudjelovanje u svim političkim i ekonomskim procesima.

Ova studija predstavlja koristan pregled pitanja o učešću žena u političkoj sferi. U kojoj su mjeri političke stranke zainteresirane za povećanje rodne ravnopravnosti i mogućnosti za žene? Čuje li se glas žena podjednako i u kojoj mjeri sudjeluju u procesima donošenja odluka?

S obzirom na ulogu političkih stranaka u filtriranju i usmjeravanju političkih stavova, njihov potencijalni doprinos ravnopravnosti spolova je od velikog značaja. Njemačka ambasada u Sarajevu ostaje posvećena poticanju i podršci svih koraka usmjerenih ka većem političkom predstavljanju žena.

*Margret Uebber,
ambasadorica SR Njemačke u BiH*

ZAHVALNOST

Fondacija *Akademija za žene* ovom prilikom zahvaljuje Ministarstvu vanjskih poslova Savezne Republike Njemačke i Ambasadi Savezne Republike Njemačke u BiH bez čije podrške ne bi bilo moguće realizirati aktivnosti projekta *Politička pismenost mladih u BiH*.

Fondacija *Akademija za žene* zahvaljuje i svim predavačima/predavačicama koji/e su u sklopu projekta *Politička pismenost mladih u BiH* i kroz svoje aktivnosti motivirali/e i potakli/e mlade učesnike/ice u projektu da se upuste u istraživanje ovog tipa.

Također želimo zahvaliti odvažnim mladim učesnicima/učesnicama u projektu *Politička pismenost mladih u BiH* koji su se pored aktivnog učešća u projektnim aktivnostima upustili u istraživanje i svojim aktivizmom i angažmanom doprinijeli/e da istraživanje ugleda svjetlost dana.

Zahvaljujemo Agenciji za ravnopravnost spolova BiH i direktorici Samri Filipović-Hadžiabdić i Centralnoj izbirnoj komisiji BiH.

Posebno hvala gospođi Jasminki Džumhur, ombudsmenki za ljudska prava u Instituciji ombudsmana za ljudska prava u BiH na mentorstvu grupe koja je radila na ovom istraživanju.

Vaša *Akademija za žene*

SADRŽAJ

UVOD	1
KOMENTARI I OSVRTI	6
Agencija za ravnopravnost spolova BiH	6
ZAKLJUČCI I PREPORUKE	8
Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine	8
Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine	9
ZAKON O ZABRANI DISKRIMINACIJE BIH	10
ANALIZA USKLAĐENOSTI STATUTA POLITIČKIH SUBJEKATA SA ZAKONOM	
O ZABRANI DISKRIMINACIJE BIH	11
Demokratska fronta (DF)	11
Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990)	11
Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (HDZ BiH)	11
Narod i pravda (NiP)	12
Naša stranka (NS)	12
Nezavisna bosanskohercegovačka lista (NBL)	12
Nezavisni blok (NB)	12
Partija demokratskog progresu (PDP)	13
Platforma za progres (PzP)	13
Savez za bolju budućnost (SBB)	13
Stranka demokratske akcije (SDA)	14
Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine (SDP BiH)	14
Srpska demokratska stranka (SDS)	14

Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)	15
ZAKON O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA BIH	16
ANALIZA USKLAĐENOSTI STATUTA POLITIČKIH SUBJEKATA SA ZAKONOM O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA BIH	17
Demokratska fronta (DF)	17
Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990)	17
Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (HDZ BiH)	18
Narod i pravda (NiP)	18
Naša stranka (NS)	19
Nezavisna bosanskohercegovačka lista (NBL)	19
Nezavisni blok (NB)	19
Partija demokratskog progres (PDP)	20
Platforma za progres (PZP)	20
Savez za bolju budućnost (SBB)	20
Stranka demokratske akcije (SDA)	21
Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine (SDP BiH)	21
Srpska demokratska stranka (SDS)	21
Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)	22
UNUTARSTRANAČKA ZASTUPLJENOST, ORGANIZACIJA I DJELOVANJE ŽENA	23
Demokratska fronta (DF)	23
Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990)	24
Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (HDZ BiH)	24
Narod i pravda (NiP)	25
Naša stranka (NS)	25
Nezavisna bosanskohercegovačka lista (NBL)	26

Nezavisni blok (NB)	26
Partija demokratskog progres (PDP)	26
Platforma za progres (PZP)	27
Savez za bolju budućnost (SBB)	27
Stranka demokratske akcije (SDA)	28
Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine (SDP BiH)	29
Srpska demokratska stranka (SDS)	29
Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)	30
ANALIZA KANDIDATSKIH LISTI NA OPĆIM IZBORIMA 2018.	31
Kandidatkinje i biračice na Općim izborima 2018.	33
Statistički indikatori sa Općih izbora 2018. godine	35
Žene nositeljice kandidatskih listi na Općim izborima 2018.	37
Izborne jedinice u kojima su žene na Općim izborima 2018. bile nositeljice kandidatskih listi	38
Žene u zakonodavnim tijelima po strankama	40
Žene delegatkinje u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Domu naroda Parlamenta Federacije i Vijeću naroda Republike Srpske	41
PODSJETNIK: POJMOVI	42
AUTORICE I AUTORI ANALIZE	43

UVOD

Akademija za žene je nevladina organizacija koja je osnovana u januaru 2019. godine i koja djeluje u Bosni i Hercegovini. Cilj Akademije za žene je razvijanje i jačanje potencijala žena i mlađih u svim sferama društva. Namjera je okupiti žene, ali i mlade oko Akademije te u sklopu projektnih aktivnosti promovirati ljudska prava, demokratiju i rodnu ravnopravnost u društvu.

Osvještavanjem i radom na pažljivo odabranim temama, Akademija potiče razvoj kritičke misli, potragu za provjerениm izvorima informiranja, analizu trenutnih narativa, ističući potrebu za odgovornim i aktivnim uključenjem u društveno-političke procese. *Akademija za žene* je otvorena za sve zainteresirane i predstavlja platformu koja je usmjeren na rješavanje društvenih i političkih pitanja s ciljem jačanja demokratskog društva u BiH.

Akademija za žene kroz neformalno obrazovanje akcenat stavlja na teme kao što su ljudska prava, građanski aktivizam, rodna ravnopravnost, politička i medijska pismenost žena i mlađih u politici ili onih koji su zainteresirani za ulazak u politiku ili, uopće, za društveno-politički aktivizam. Kroz različite aktivnosti želimo osnažiti naše ciljne grupe da kritički razmišljaju i učestvuju u društveno-političkim zbivanjima u Bosni i Hercegovini.

Naše aktivnosti su usmjerene na obrazovanje, mentorstvo, povezivanje različitih aktera i podizanje javne svijesti, te buđenje svijesti o pravima ali i obvezama nas kao pojedinaca/pojedinki.

Vlada Savezne Republike Njemačke i Njemačka ambasada u Bosni i Hercegovini prepoznale su važnost fondacije *Akademija za žene* i podržale projekt *Politička pismenost mlađih u BiH*. Projekat okuplja mlađe od 17 do 35 godina s područja Bosne i Hercegovine, kako one koji/e su članovi/članice političkih subjekata u Bosni i Hercegovini, tako i one koji/e djeluju u organizacijama civilnog društva i one koji/e su do sada izbjegavali društveno-politički aktivizam.

Bosna i Hercegovina je društvo koje mnogobrojne djelatnosti, pa tako i političko djelovanje, svrstava u tzv. muške poslove. Uloga žene, ekonomska ovisnost, osporavanje ženskih sposobnosti, dvostruki standardi za žene i muškarce, duboko ukorijenjeno mišljenje da je ženama mjesto isključivo u domu i uz porodicu, neadekvatna podrška same porodice i institucija, samo su neki od razloga niske participacije žena u političkom životu Bosne i Hercegovine. Pored niske participacije u brojčanom smislu i pozicija koje su ženama dodijeljene, najčešće su one koje zahtijevaju niži nivo odgovornosti te nisu mjesta odlučivanja i pored dokazanih liderskih sposobnosti žena i njihovom pravu da ravnopravno participiraju u demokratskim procesima. U Bosni i Hercegovini pitanje ravnopravnosti spolova još uvijek stoji kao čisto pravno pitanje dok su provedba i realnost nešto drugo.

Brojni su **institucionalni okviri** koji tretiraju pitanja ravnopravnosti spolova, od državnog do lokalnog nivoa, kroz zakonodavnu i izvršnu vlast. U okviru zakonodavne vlasti formirane su komisije koje se bave pitanjem ravnopravnosti spolova. U okviru izvršne vlasti, kroz Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH djeluje Agencija za ravnopravnost spolova BiH, osnovana nakon usvajanja Zakona o ravnopravnosti spolova BiH 2003. godine. Zatim, na entitetskim nivoima osnovani su Gender centar Federacije BiH i Gender centar – Centar za jednakost i ravnopravnost spolova Vlade Republike Srpske. Na lokalnom nivou kabineti gradonačelnika i načelnika općina formiraju komisije koje se bave pitanjima ravnopravnosti spolova. Institucija ombudsmena za ljudska prava u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Institucija ombudsmena) štiti prava fizičkih i pravnih osoba navedenih u Ustavu Bosne i Hercegovine i međunarodnim dokumentima kao dodatka Ustavu. Prava zaštićena i taksativno navedena u Ustavu Bosne i Hercegovine zaštićena su bez diskriminacije u odnosu na spol, rasu, jezik, boju, vjeru, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, imovinu, rođenje, povezanost s nacionalnom manjinom itd. Bez obzira na bilo koje od navedenih obilježja, svaka fizička i pravna osoba na teritoriji Bosne i Hercegovine se može obratiti Instituciji ombudsmena ukoliko smatra da su joj povrijeđena ljudska prava zagarantovana Ustavom Bosne i Hercegovine, od bilo kojeg organa na teritoriji Bosne i Hercegovine. Preporuke po određenom predmetu koje izdaje Institucija ombudsmena, osim u slučajevima diskriminacije, nisu obavezujući pravni akti, ali umnogome doprinose poboljšanju i unapređenju funkcioniranja nadležnih organa, pa tako i onih koji su direktno ili indirektno vezani za pitanja ravnopravnosti spolova. Institucija ombudsmena je shodno odredbama Zakona o

zabrani diskriminacije¹ centralna institucija za zaštitu od diskriminacije (tijelo za jednakost) i centralna institucija za slobodu pristupa informacijama, prema odredbama Zakona o slobodi pristupa informacijama.² Zakon o zabrani diskriminacije propisuje da su postupanja suprotna odredbama Zakona prekršaji za koje su predviđene i sankcije, između ostalog i za institucije koje ne sarađuju ili ne postupaju prema preporukama Institucije ombudsmena.³ U slučaju kada sud razmatra predmet o kojem je Institucija ombudsmena već donijela preporuku, koju stranka u postupku koristi kao dokaz, sud je dužan u skladu s pravilima postupka razmotriti preporuke Ombudsmena.⁴

Na međunarodnom nivou Konvencija UN-a o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena usvojena 1979. godine, Pekinška deklaracija i platforma za akciju iz 1995. i drugi dokumenti daju smjernice zemljama članicama za uključivanje ravnopravnog broja žena i muškaraca u donošenje odluka na svim nivoima vlasti.

Ključni strateški dokumenti koji uključuju ovu oblast su treći Gender akcioni plan za period 2018-2022. godine („Službeni glasnik BiH“, broj 89/18) i Akcioni plan za implementaciju UN Rezolucije 1325 „Žene, mir i sigurnost“ u BiH za period 2018-2022. („Službeni glasnik BiH“, broj 1/19) u kojima je kao prioritetna oblast prepoznato povećanje učešća žena u javnom životu i donošenju odluka, sa definiranim mjerama, aktivnostima, rokovima i nosiocima odgovornosti.

Političke stranke kao spona između građana/gradanki i javnih politika su se 2014. godine kroz Izjavu o opredijeljenosti ravnopravnosti spolova, koju je pripremila Agencija za ravnopravnost spolova s partnerima, obavezale na poštivanje Zakona o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, jednako promoviranje muških i ženskih kandidata, aktivnosti koje će uključivati pitanja ravnopravnosti spolova, uključivanje teme ravnopravnosti spolova u programe političkih stranaka, promoviranje suradnje sa institucijama zaduženim za poštivanje ravnopravnosti spolova, podržavanje ravnopravnosti i jednakih šansi za žene i muškarce itd.

Cijeneći potrebu da se izjava političkih partija o opredijeljenosti ravnopravnosti spolova analizira kroz statute političkih partija, fondacija *Akademija za žene* je u okviru projekta *Politička pismenost mladih* izvršila analizu statuta četrnaest

¹ "Službeni glasnik BiH", br. 59/09, 66/16

² Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br: 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 i 100/13; Zakon o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br: 32/01 i 48/11; Zakon o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske, „Sl. glasnik Republike Srpske“, broj: 20/2001

³ Više: Poglavlje VI Zakona o zabrani diskriminacije

⁴ Član 9. stav. 1. tačka 9. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije, "Službeni glasnik BiH", br. 66/16

političkih partija kroz aspekte korištenja rodno osjetljivog jezika u statutu, tretiranja ravnopravnosti po svim osnovama s akcentom na rod i spol, poštivanja propisane kvote o učešću manje zastupljenog spola u organima stranke, zatim su analizirane organizacije žena unutar političkih stranaka i njihove uloge, transparentnost stranke prema javnosti, brojčani pokazatelji prisustva manje zastupljenog spola u organima stranaka te pozicije na kandidatskim listama koje im je politički subjekat dodijelio.⁵

---

⁵ Izrazi korišteni u Analizi su radi čitljivosti stavljeni u muškom gramatičkom rodu, ali se odnose na oba roda.

METODOLOGIJA

U sklopu projekta **Politička pismenost mladih u BiH**, koji provodi *Akademija za žene*, izabrano je trideset učesnika/ica, članova/ica političkih partija, nevladinih organizacija i mladih koji nikada prije nisu imali priliku učestvovati u projektima i biti društveno angažirani. Na ovoj analizi radilo je deset polaznika/ica koji/e su članovi/ice političkih subjekata u Bosni i Hercegovini. Mapirano je četrnaest političkih subjekata (od ukupno stotinu i šezdeset registriranih⁶), čiji statuti su analizirani sa aspekta njihove usklađenosti sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH, Zakonom o zabrani diskriminacije i spolne zastupljenosti u organima stranke. Neki od polaznika/ica su pored analize statuta stranke, čiji su član/članica, preuzeli analizu statuta i drugog političkog subjekta u BiH.

Akademija za žene je ponosna što je u sklopu projektnih aktivnosti motivirala mlade ljude, učesnike/ice u projektu *Politička pismenost mladih u BiH*, da se upuste u istraživanje statuta političkih subjekata i izvrše analizu njihove usklađenosti sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH i Zakonom o zabrani diskriminacije BiH.

Akademija za žene je uspostavila suradnju sa Centralnom izbornom komisijom BiH koja je pozdravila inicijativu i iskazala svoju spremnost na suradnju u istraživanju, te dostavila zvanične podatke o broju nositeljica kandidatskih listi na Općim izborima u BiH.

Pored izvršene analize usklađenosti statuta, komentare na Zakon o ravnopravnosti spolova BiH i Zakon o zabrani diskriminacije BiH dao je Muhamed Mujakić iz Law instituta BiH, a direktorica Agencije za ravnopravnost spolova BiH Samra Filipović-Hadžabdić i direktor Centralne izborne komisije BiH Branko Petrić, dali su osvrt o važnosti ovog istraživanja za daljnje društveno-političke aktivnosti u oblasti ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.

---

⁶ Zvaničan podatak dobijen od Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine

KOMENTARI I OSVRTI

Agencija za ravnopravnost spolova BiH

Bosna i Hercegovina je pokazala opredijeljenost za ravnopravno učešće žena u javnom i političkom životu, što dokazuje upravo uspostavljanjem institucionalnog i pravnog okvira za ostvarivanje ravnopravnosti spolova. Zakonski okvir garantuje i štiti prava žena, te ravnopravnost muškaraca i žena u društvu.

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH je definirao da ravnopravna zastupljenost spolova u javnom životu postoji kada je jedan od spolova zastupljen najmanje 40%.

Izborni zakon BiH je uskladen sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH, te prema izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, jednaka zastupljenost postoji kada je jedan od spolova zastupljen sa 40% od ukupnog broja kandidata i kandidatkinja na listi.

Bez obzira na afirmativnu mjeru koju je definirao Izborni zakon BiH, tradicionalna poimanja rodnih uloga se u BiH manifestuju kao prijetnja za veće učešće žena u procesima odlučivanja u političkim, društvenim i ekonomskim sferama života.

U okviru većine političkih stranaka još uvijek su izrazito ograničene mogućnosti političke participacije žena, i njihovog političkog utjecaja.

Naime, analize Agencije za ravnopravnost spolova BiH su pokazale da političke partije imaju drugačiji odnos prema kandidatkinjama u odnosu na kandidate što utječe na nedovoljnu vidljivost kandidatkinja tokom predizbornih kampanja, kao i da su žene podzastupljene u rukovodstvu političkih partija. Iz navedenog proizlazi zaključak da je neophodno raditi s političkim partijama jer je njihova uloga u afirmaciji na mjestima donošenja odluka izuzetno važna.

U tom smislu, Agencija za ravnopravnost spolova BiH je još 2014. godine prepoznala ulogu političkih partija i pripremila Izjavu o opredijeljenosti za ravnopravnost spolova za političke partije, koja definira osnovne prepostavke za rad političkih partija na pitanjima ravnopravnosti spolova.

Statuti pojedinih političkih stranaka sadrže odredbe o zabrani diskriminacije i promociji ravnopravnosti spolova, ali je primjena ovih odredbi u praksi nedovoljna da bi dovela do značajnijih pomaka.

Analiza *Usklađenost statuta političkih partija sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH i Zakonom o zabrani diskriminacije BiH* predstavlja značajan resurs koji će doprinijeti da djelovanje političkih partija bude u skladu sa domaćim i međunarodnim standardima za ravnopravnost spolova i zabranu diskriminacije, a samim tim i povećavanju učešća žena u javnom i političkom životu.

Neophodno je da političke partije učestvuju u afirmaciji žena kao ravnopravnih nositeljica političkih funkcija na svim nivoima vlasti u BiH jer samo tako možemo ispuniti propisane standarde.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Pokazatelji prezentirani u ovoj analizi, do kojih su došli mladi lideri i liderice, pokazuju da postoji nesklad između zakonodavnog i stvarnog, što je uzrokovano nepoduzimanjem mjera na usklađivanju zakona i drugih propisa sa Zakonom o zabrani diskriminacije i Zakonom o ravnopravnosti spolova, a što je obaveza svih političkih subjekata. Posebnu težinu za osiguranje ravnopravnog učešća osoba oba spola u političkom procesu ima neusklađivanje statuta i drugih akata političkih subjekata s navedenim zakonima, što se odražava interno na strukturu i samo djelovanje političkog subjekta i eksterno na procese u kojima politički subjekti učestvuju. Svojim djelovanjem, politički subjekti šalju na određen način poruku javnosti o vrijednostima koje zastupaju i koje imaju prioritet u njihovom djelovanju. Kako su principi vladavine prava i poštivanje ljudskih prava, čija je odrednica osiguranje jednakosti svih građana i nediskriminacija, prioritet za svako demokratsko društvo, očekivati je da je ovaj princip sadržan u svim aktima i djelovanju političkih subjekata. Upravo ova analiza treba da posluži kao instrument političkim subjektima za djelovanje kako bi osigurali da su navedeni principi sadržani u normativnom i stvarnom okviru rada subjekta.

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine

Preporuke iz Izvještaja Agencije za ravnopravnost spolova BiH glase:

- Uvesti procedure za osiguranje djelotvorne primjene člana 20. Zakona o ravnopravnosti spolova na svim nivoima. Posebno je važno promovirati učešće Romkinja i seoskih žena, kao izabralih predstavnika/predstavnica vlasti i imenovanih tijela;
- Razviti djelotvorne mehanizme za primjenu kvota kako bi se povećala politička zastupljenost žena, stavljanjem žena na pozicije koje imaju izgleda za pobjedu i uspostavljanjem mjerila sa konkretnim vremenskim rasporedom i sankcijama za neispunjavanje obaveza;
- Povećati napore kako bi se osigurale obuke i izgradnja kapaciteta žena da uđu u organe vlasti i pojačati kampanje podizanja svijesti o važnosti punog i ravnopravnog učešća žena u političkom i javnom životu, uključujući aktivnosti koje ciljaju na vođe političkih stranaka;
- Nastaviti sa inicijativama prema političkim strankama da imenuju jednak broj žena i muškaraca kao kandidata i da usklade svoje statute sa Zakonom o ravnopravnosti spolova;

ZAKON O ZABRANI DISKRIMINACIJE BIH

Zakon o zabrani diskriminacije usvojen je u julu 2009. godine⁷ čime je postavljen pravni osnov za ostvarivanje jednakih prava i mogućnosti svim osobama u Bosni i Hercegovini, kao i zaštita od diskriminacije, koja je u smislu člana 2. ovog zakona, na koji ćemo se osvrnuti u ovoj analizi, definirana kao svako različito postupanje, isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojoj osobi ili grupi osoba na osnovu njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanju, društvenom položaju i spolu, spolnom izražavanju ili orijentaciji, kao i sve druge okolnosti koje dovedu do onemogućavanja ili ugrožavanja ravnopravnog ostvarivanja prava i sloboda u svim oblastima javnog života. Izmjene i dopune Zakona o zabrani diskriminacije usvojene u julu 2016. godine⁸, proširile su osnov diskriminacije tako da su pored spomenutih osnova uključeni invaliditet, starosna dob, te eksplizitno terminološki navedeni seksualna orijentacija, rodni identitet i spolne karakteristike kao osnovi po kojima je moguće izvršiti diskriminaciju. Pored samih osoba i grupe osoba, zaštitom od diskriminacije izmjenama i dopunama zakona obuhvaćeni su i oni koji su s njima u rodbinskoj ili drugoj vezi. Ovim izmjenama i dopunama je osnažena i pozicija Institucije ombudsmena kao tijela za jednakost, na način da se sudovi u postupcima za utvrđivanje diskriminacije, ukoliko je bila donesena preporuka Ombudsmena, moraju odrediti, kao dokaz u postupku.

---

⁷ "Službeni glasnik BiH", broj 59/09

⁸ "Službeni glasnik BiH", broj 66/16

ANALIZA USKLAĐENOSTI STATUTA POLITIČKIH SUBJEKATA SA ZAKONOM O ZABRANI DISKRIMINACIJE BIH

Demokratska fronta (DF)

Statut Demokratske fronte sukladno članu 2. Zakona o zabrani diskriminacije navodi jednaku dostupnost svih funkcija u stranci bez obzira na rasu, boju kože, jezik, nacionalno ili etničko porijeklo, vjeru, članstvo u sindikatu ili drugom udruženju osnovanom u skladu sa zakonom, invaliditet, zdravstveno stanje, dob, spol, bračni ili porodični status, trudnoću, interspolnost, rod, seksualnu orijentaciju, socijalni status, društveno porijeklo, imovinsko stanje ili bilo koje drugo lično svojstvo. Statut, između ostalog, eksplicitno tretira seksualnu orijentaciju, ali ne i rodni identitet.

Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990)

Statut Hrvatske demokratske zajednice 1990 ne tretira diskriminaciju po bilo kom osnovu ni u jednom članu.

Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (HDZ BiH)

Statut Hrvatske demokratske zajednice BiH ne tretira diskriminaciju po bilo kom osnovu ni u jednom članu.

Narod i pravda (NiP)

Statut stranke Narod i pravda navodi poštivanje ljudskih prava bez obzira na vjersku, etničku, rasnu ili bilo koju drugu opredijeljenost i porijeklo kao i ravnopravnost spolova i zaštitu žene, ali ne navodi konkretno seksualnu orijentaciju, rodni identitet kao ni spolne karakteristike kao osnove za vršenje diskriminacije.

Naša stranka (NS)

Statut Naše stranke ne tretira pojedinačno osnove za diskriminaciju ali navodi djelovanje u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije.

Nezavisna bosanskohercegovačka lista (NBL)

Statut NBL-a tretira isključivo diskriminaciju po osnovu rodnog, rasnog, etničkog, vjerskog, seksualnog i generacijskog pripadanja. Ne navodi seksualnu orijentaciju kao takvu nego je terminološki određuje kao „seksualno pripadanje“, kao ni rodni identitet koji, također, određuje kao „rodno pripadanje“.

Nezavisni blok (NB)

Statut NB-a navodi da su sve funkcije u stranci jednako dostupne svim članovima bez obzira na rasu, boju kože, jezik, nacionalno ili etničko porijeklo,

vjeru, članstvo u sindikatu ili drugom udruženju osnovanom u skladu sa zakonom, invaliditet, zdravstveno stanje, dob, spol, bračni ili porodični status, trudnoću, interspolnost, rod, seksualnu orijentaciju, socijalni status, društveno porijeklo, imovinsko stanje ili bilo koje drugo lično svojstvo. Statut seksualnu orijentaciju tretira eksplisitno, dok rodni identitet ne navodi.

Partija demokratskog progres (PDP)

Statut Partije demokratskog progres ne tretira diskriminaciju po bilo kom osnovu ni u jednom članu.

Platforma za progres (PzP)

Statut Platforme za progres navodi mogućnost za građane, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, da biraju i budu birani u organe stranke, ne navodeći eksplisitno bilo koji osnov diskriminacije.

Savez za bolju budućnost (SBB)

Statut Saveza za bolju budućnost tretira borbu protiv diskriminacije na nacionalnoj, vjerskoj, socijalnoj, spolnoj i drugoj osnovi. Ne navodi seksualnu orijentaciju i rodni identitet.

Stranka demokratske akcije (SDA)

Statut Stranke demokratske akcije navodi kao jedan od ciljeva borbu protiv svih oblika diskriminacije i socijalne isključenosti kao i poštivanje rodne ravnopravnosti. Seksualnu orijentaciju, spolne karakteristike i rodni identitet ne navodi eksplisitno, osim, kao što je navedeno, rodnu ravnopravnost.

Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine (SDP BiH)

Statut Socijaldemokratske partije Bosne i Hercegovine tretira zabranu diskriminacije po osnovu njegovog/njenog pogleda na svijet, vjerskoj, rasnoj, etničkoj pripadnosti, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom i drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom porijeklu, imovinskom stanju, obrazovanju, društvenom položaju, bračnom ili porodičnom statusu, trudnoći i materinstvu, dobi, zdravstvenom stanju, invaliditetu, genetskom naslijeđu, vezi s nacionalnom manjinom, rodnom identitetu, izražavanju ili seksualnoj orijentaciji, kao i nekom drugom osnovu. Statut se eksplisitno osvrće na seksualnu orijentaciju kao i rodni identitet. Akcenat stavlja na borbu protiv svih vrsta diskriminacije kao i afirmaciju rodne ravnopravnosti.

Srpska demokratska stranka (SDS)

Statut Srpske demokratske stranke upotrebljava termin „stroge primjene načela zabrane diskriminacije“, ali eksplisitno ne navodi nijedan osnov zabrane diskriminacije.

Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)

Statut Saveza nezavisnih socijaldemokrata tretira diskriminaciju po osnovu spola, rase, jezika, vjeroispovijesti, političkog i drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla. Seksualnu orijentaciju i rodni identitet ne navodi.

ZAKON O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA BIH

Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: ZoRS BiH) je prvi put usvojen u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine u maju 2003. godine, a stupio na snagu u junu 2003. godine.⁹ Nakon toga, usvojene su izmjene i dopune Zakona te objavljene 29. 12. 2009. godine.¹⁰ Prečišćeni tekst objavljen je 22. 04. 2010. godine.¹¹

Zakonom se uređuje, promovira i štiti ravnopravnost spolova te garantuje jednak tretman svih osoba bez obzira na spol u svim sferama javnog i privatnog života. Članovi Zakona o ravnopravnosti spolova koji su analizirani u odnosu na statute političkih stranaka su član 9. stav 1. tačka e. koji se odnosi na diskriminaciju u jeziku i navodi da ona postoji kada se koristi isključivo jedan gramatički rod kao generički pojam i član 20. koji državna tijela, uključujući i političke stranke, obavezuje na ravnopravnu zastupljenost spolova koja u smislu ovog zakona iznosi zastupljenost jednog od spolova najmanje 40% u organima državnih tijela, između ostalih, kako je navedeno, i političkih stranaka.¹²

---

⁹ „Službeni glasnik BiH“ br. 16/03

¹⁰ „Službeni glasnik BiH“ br. 102/09

¹¹ „Službeni glasnik BiH“ br. 32/10

¹² Član 20. tačka 1. Zakona o ravnopravnosti spolova: „Državna tijela na svim nivoima organizacije vlasti, i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravne osobe s javnim ovlaštenjima, pravne osobe koje su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili općine ili nad čijim radom javni organ vrši kontrolu, osigurat će i promovirati ravnopravnu zastupljenost spolova u upravljanju, procesu odlučivanja i predstavljanju. Ova obaveza postoji i za sve ovlaštenje predlagajuće prilikom izbora predstavnika i delegacija u međunarodnim organizacijama i tijelima.“ Tačka 2. glasi: „Ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen najmanje u procentu 40% u tijelima iz stava 1. ovog člana.“, tačka 3.: „Diskriminacijom po osnovu spola smatra se situacija kada ne postoji ravnopravna zastupljenost iz stava 2. ovog člana.“

ANALIZA USKLAĐENOSTI STATUTA POLITIČKIH SUBJEKATA SA ZAKONOM O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA BIH

Demokratska fronta (DF)

U smislu člana 9. stav 1. tačka e. ZoRS-a BiH, Statut Demokratske fronte nije napisan u rodno osjetljivom jeziku, pisan je isključivo u muškom gramatičkom rodu iako Statut navodi da su izrazi radi preglednosti dati u jednom gramatičkom rodu i da se bez diskriminacije odnose i na muškarce i na žene.

U smislu člana 20. ZoRS-a, Statut Demokratske fronte krši spomenuti zakon jer, suprotno zakonskoj odredbi, koja predviđa zastupljenost od najmanje 40% jednog od spolova, u Statutu taj procenat iznosi 30%.

Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990)

Statut Hrvatske demokratske zajednice 1990 nije napisan u rodno osjetljivom jeziku uz izuzeće člana 11. Statuta koji je djelimično napisan u rodno osjetljivom jeziku.¹³ Sve ostale odredbe Statuta su pisane isključivo u muškom gramatičkom rodu.

---

¹³ Član 11. Statuta HDZ 1990: „Član HDZ 1990 ima pravo u temeljnog ogranku kojem pripada, te u svim tijelima kojih je član, sudjelovati u političkom oblikovanju stranke, osobito raspravama, prijedlozima i zahtjevima te odlučivati s tim u svezi. Njegovo je pravo i da bude obavješćivan od strane tijela stranke, njezinih dužnosnika i izabranih vijećnika i zastupnika.

Član HDZ 1990 je dužan redovito dolaziti na sastanke tijela stranke kojima pripada.

Član HDZ 1990 ima pravo birati i biti biran u tijela stranke.

Unutar opće stranačke usmjerenoosti član HDZ 1990 mora zastupati i promicati program i interes stranke, pridržavati se Statuta stranke i etičkog kodeksa ponašanja u stranci, te poštovati stranačku stegu.

Član HDZ 1990 može obnašati dužnost predsjednika na jednoj organizacijskoj razini.

Član HDZ 1990 mora plaćati članarinu.

Kandidat/kandidatkinja za stranačke funkcije, kao kandidat/kandidatkinja HDZ 1990 za dužnosnika i nositelja izvršne vlasti na bilo kojoj razini ne može biti osoba koja ima neizmirene obvezе u smislu neplaćene članarine ili drugih neizmirenih financijskih obveza prema HDZ1990.“

Procenat zastupljenosti jednog od spolova u organima stranke po Statutu iznosi najmanje 30% čime se krši odredba člana 20. ZoRS-a.

Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (HDZ BiH)

Statut Hrvatske demokratske zajednice Bosne i Hercegovine nije napisan u rodno osjetljivom jeziku, pisan je isključivo u muškom gramatičkom rodu iako Statut navodi da su izrazi radi preglednosti dati u jednom gramatičkom rodu, ali se odnose i na muški, i na ženski rod.

U Statutu HDZ-a BiH ni u jednom članu nije naznačena kvota najmanje zastupljenosti jednog od spolova u organima stranke, stoga Statut nije usklađen sa ZoRS-om.

Narod i pravda (NiP)

Statut stranke Narod i pravda nije napisan u rodno osjetljivom jeziku, pisan je isključivo u muškom gramatičkom rodu iako Statut navodi da gramatička terminologija korištenja jednog spola podrazumijeva uključivanje oba spola.

U Statutu stranke Narod i pravda ni u jednom članu nije naznačena kvota najmanje zastupljenosti jednog od spolova u organima stranke, stoga Statut nije usklađen sa ZoRS-om.

Naša stranka (NS)

Statut Naše stranke u cijelosti je napisan u rodno osjetljivom jeziku. Svaki član Statuta se eksplicitno referira na oba roda.

Statut predviđa ravnopravnu zastupljenost oba spola (+/- jedna osoba) čime poštuje Zakon o ravnopravnosti spolova i minimalnu propisanu kvotu od najmanje 40% zastupljenosti jednog od spolova.

Nezavisna bosanskohercegovačka lista (NBL)

Statut Nezavisne bosanskohercegovačke liste nije napisan u rodno osjetljivom jeziku, pisan je isključivo u muškom gramatičkom rodu.

U Statutu NBL-a ni u jednom članu nije naznačena kvota najmanje zastupljenosti jednog od spolova u organima stranke, stoga Statut nije usklađen sa ZoRS-om.

Nezavisni blok (NB)

Statut stranke Nezavisni blok nije napisan u rodno osjetljivom jeziku, pisan je isključivo u muškom gramatičkom rodu iako Statut navodi da se gramatička terminologija korištenja jednog roda bez diskriminacije odnosi i na muškarce i na žene.

U Statutu NB-a ni u jednom članu nije naznačena kvota najmanje zastupljenosti jednog od spolova u organima stranke, stoga se može zaključiti da Statut NB-a nije usklađen sa ZoRS-om.

Partija demokratskog progres (PDP)

Statut Partije demokratskog progresa nije napisan u rodno osjetljivom jeziku, pisan je isključivo u muškom gramatičkom rodu.

U Statutu PDP-a ni u jednom članu nije naznačena kvota najmanje zastupljenosti jednog od spolova u organima stranke, stoga Statut nije usklađen sa ZoRS-om.

Platforma za progres (PZP)

Statut stranke Platforma za progres nije napisan u rodno osjetljivom jeziku, pisan je isključivo u muškom gramatičkom rodu iako Statut navodi da gramatička terminologija korištenja jednog spola podrazumijeva uključivanje oba spola.

U Statutu PZP-a ni u jednom članu nije naznačena kvota najmanje zastupljenosti jednog od spolova u organima stranke, stoga se može zaključiti da Statut nije usklađen sa ZoRS-om.

Savez za bolju budućnost (SBB)

Statut Saveza za bolju budućnost nije napisan u rodno osjetljivom jeziku, pisan je isključivo u muškom gramatičkom rodu.

Statut SBB-a navodi zastupljenost mladih i žena u organima i tijelima stranke, tako da učešće žena bude najmanje do 1/3 (jedna trećina) članova organa, a mladih do 35 godina do 15%. Propisanim procentima Statut SBB-a nije ispoštovao kvote utvrđene u ZoRS-u.

Stranka demokratske akcije (SDA)

Statut Stranke demokratske akcije nije napisan u rodno osjetljivom jeziku, pisan je isključivo u muškom gramatičkom rodu iako Statut navodi da se gramatička terminologija u Statutu odnosi na oba spola.

U Statutu SDA ni u jednom članu nije eksplisitno naznačena kvota najmanje zastupljenosti jednog od spolova u organima stranke, stoga se može zaključiti da Statut SDA nije usklađen sa ZoRS-om. U Statutu se navodi isključivo odgovarajuća teritorijalna zastupljenost te zastupljenost žena i mladih, a kvote će, prema Statutu, biti propisane Pravilima izbornog procesa i primjenjivati se na sve nivoje organiziranja stranke.

Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine (SDP BiH)

Statut Socijaldemokratske partije Bosne i Hercegovine nije napisan u rodno osjetljivom jeziku, pisan je isključivo u muškom gramatičkom rodu iako statut navodi da gramatička terminologija korištenja jednog spola podrazumijeva uključivanje oba spola.

Statut SDP-a predviđa zastupljenost oba spola u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH u svim organima i nivoima organiziranja stranke, te navodi da su sve funkcije u SDP-u jednakost dostupne i ženama i muškarcima. Ovim odredbama je osigurana usklađenost Statuta SDP-a sa odredbama ZoRS-a.

Srpska demokratska stranka (SDS)

Statut Srpske demokratske stranke nije napisan u rodno osjetljivom jeziku, pisan je isključivo u muškom gramatičkom rodu.

Statut SDS-a predviđa da se na svim nivoima organiziranja, u svim organima, na svim izbornim i kandidacijskim listama najmanje po jedna petina mjesta obavezno popunjava članovima SDS-a mlađim od 32 godine, odnosno članovima manje zastupljenog spola. Propisanim procentima u Statutu SDS-a nije osigurana usklađenost sa ZoRS-om.

Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)

Statut Saveza nezavisnih socijaldemokrata nije napisan u rodno osjetljivom jeziku uz izuzeće članova 33, 34, 35, 37, 38. koji su djelimično napisani u rodno osjetljivom jeziku. Ostali članovi su pisani u muškom gramatičkom rodu.

Statut SNSD-a predviđa kvotu od najmanje 30% zastupljenosti žena i mladih do 30 godina u organima stranke, čime Statut SNSD-a nije osigurao usklađenost sa odredbama ZoRS-a.

UNUTARSTRANAČKA ZASTUPLJENOST, ORGANIZACIJA I DJELOVANJE ŽENA

U ovom dijelu analizirat ćemo organizacije žena unutar stranaka koje su predmet istraživanja, načinom na koji funkcioniraju, da li su samostalna i neovisna tijela, imaju li vlastite izvore finansiranja ili ne, načinima na koje donose svoj plan i program rada i da li predsjednice tih organizacija ulaze u Predsjedništvo stranke i ukoliko da, kakva prava imaju u tom organu u smislu isključivo diskusije ili imaju i pravo glasa. Analiza uključuje i pitanje procentualne zastupljenosti žena u pojedinim stranačkim organima kao i transparentnosti stranke prema javnosti u smislu djelovanja.

Demokratska fronta (DF)

Statut Demokratske fronte predviđa različite oblike interesnog organiziranja pa tako i organizaciju žena, ali ona još uvijek nije formirana. Unutar DF-a u sklopu Političke akademije djeluje Odbor za ravnopravnost spolova. Demokratska fronta na službenoj stranici ima podatke o svojim članovima/članicama. Podaci se odnose poimenično na članove/članice Predsjedništva, Glavnog odbora, Nadzornog odbora, Političku akademiju, kao i izabrane zastupnike/zastupnice na svim nivoima vlasti u BiH. Informacije o kantonalnim/regionalnim/gradskim/općinskim organizacijama DF-a na stranici nisu dostupne kao ni spolna struktura članstva. DF u Predsjedništvu broji 35 članova/članica, od tog broja 9 je žena, što čini 25.71%, u Glavnom odboru su od 82 člana/članice, 24 žene, što čini 29.26%, u Nadzornom odboru od 5 članova/članica, svi su muškarci. Politička akademija se sastoji od 7 vijeća gdje su u tri predsjedavajuće žene, a u četiri muškarci. Generalni sekretar je muškarac.

Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990)

Statut Hrvatske demokratske zajednice 1990 predviđa u sastavu HDZ 1990 Zajednicu žena HDZ 1990 (u daljem tekstu: Zajednica žena) koja je zasebna organizacijska cjelina i djeluje u skladu sa Pravilnikom koji mora biti uskladen sa Statutom stranke. Zajednica žena ima vlastite izvore finansiranja, svoj podračun i egzistira kao neprofitabilno tijelo HDZ 1990 čija sredstva služe isključivo ostvarivanju ciljeva Zajednice žena. Finansijsko poslovanje Zajednice žena propisuje Predsjedništvo Zajednice žena, dok se finansijski obračuni dostavljaju Središnjici HDZ 1990 radi objedinjavanja podataka o finansijskom poslovanju stranke u cjelini. Zajednica žena samostalno usvaja Program i Plan rada. Predsjednica Zajednice žena je ujedno i članica Predsjedništva HDZ 1990 gdje ima pravo diskusije i glasanja.

Na zvaničnoj stranici HDZ 1990 ne postoje podaci o broju članova/članica kao ni o broju osoba koje obnašaju funkcije unutar stranke. Samim tim ne postoje ni javno dostupni podaci o spolnoj zastupljenosti osoba u organima i članstvu stranke. U Predsjedništvu HDZ 1990 ima 31 člana/članicu, od čega je 5 žena ili 16.13%, u Glavnem odboru 97 članova/članica, od čega su 24 žene ili 24.74%. Nadzorni odbor ima 5 članova/članica od čega je jedna žena, a u Glavnom sekretarijatu su 4 člana/članice, od toga dvije žene i dva muškarca, te u Visokom časnom sudu od 7 članova/članica dvije su žene ili 28.57 %.

Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (HDZ BiH)

Statut Hrvatske demokratske zajednice Bosne i Hercegovine predviđa Zajednicu žena HDZ BiH kao zasebnu organizacijsku cjelinu unutar HDZ BiH koja posluje kao neprofitabilno tijelo stranke. Zajednica žena HDZ BiH ima svoj zasebni bankovni transakcijski račun. Finansijsko poslovanje Zajednice žena propisuje Predsjedništvo Zajednice žena uz uvjet osiguranja zakonitosti te javnosti prikazivanja porijekla i namjene sredstava svake kalendarske godine. Zajednica žena HDZ BiH ostvaruje prihode od: članarine, donacija, darova i sličnih davanja,

poslovanja poduzeća čiji je vlasnik HDZ BiH, izdavaštva i prodaje promidžbenog materijala, stranačkih priredbi, naknada iz proračuna i ostalih prihoda. Finansijsko poslovanje vodi se sukladno zakonu o finansijskom poslovanju, a obračun se dostavlja Središnjici HDZ BiH radi objedinjavanja podataka o materijalno-finansijskom poslovanju stranke u cjelini. Predsjednica prema Statutu ulazi u Predsjedništvo HDZ-a BiH. Na zvaničnoj stranici HDZ-a BiH postoje informacije o unutarstranačkim funkcionerima kao i o funkcionerima koji obnašaju funkcije unutar državnih organa. Informacije o članstvu kao i o spolnoj strukturi članstva nisu dostupne. HDZ BiH u Predsjedništvu ima 23 člana/članice, od čega je 7 žena ili 30.43%, za Glavni odbor postoje podaci samo za 30 direktno izabranih, gdje je 8 žena ili 26.66%, dok su u Nadzornom odboru od 5 članova/članica, svi muškarci.

Narod i pravda (NiP)

Interesna organizacija žena nije oformljena unutar stranke. Podaci o broju članova/članica, a samim tim i podaci o spolnoj zastupljenosti u organima stranke nisu dostupni na stranici, niti javnosti uopće. Za Narod i pravdu nisu raspoloživi ni podaci u pogledu procentualne zastupljenosti žena u stranačkim organima jer nije održan Kongres.

Naša stranka (NS)

Interesna organizacija žena nije oformljena ali postoji *Inicijativa 50%* - projekat koji okuplja kandidatkinje, političke aktivistkinje NS-a, koje se kroz treninge, nadzor i druge aktivnosti osposobljavaju za što efikasnije bavljenje politikom. Na stranici NS-a postoje finansijski izvještaji za 2016, 2017. i 2018. godinu kao i podaci o onome što definira Statut, kao i tekst Statuta stranke.

Podaci o članstvu nisu dostupni, kao ni podaci o spolnoj zastupljenosti u organima stranke mada su navedeni funkcioneri/funkcionerke u određenim organima stranke. NS u Predsjedništvu ima 13 članova/članica, od čega je 5 žena ili 38.46%, u Glavnom odboru 59 člana/članice, od čega su 20 ili 33.89% žene.

Nadzorni odbor Stranke ima 4 člana/članice, od čega su 3 žene ili 75%. Generalni sekretar je muškarac. Etička komisija se sastoji od 5 članova/članica, od čega su 3 žene ili 60%.

Nezavisna bosanskohercegovačka lista (NBL)

Interesna organizacija žena nije oformljena unutar stranke. Na stranici NBL-a nisu dostupni podaci koji govore o članstvu osim o članovima/članicama Predsjedništva, a samim tim nema ni podataka o spolnoj zastupljenosti u organima stranke. Predsjedništvo NBL-a broji 16 članova/članica od čega su 4 ili 25% žene. Predsjednik Glavnog odbora je muškarac. Generalni sekretar je žena.

Nezavisni blok (NB)

Statut Nezavisnog bloka predviđa interesnu organizaciju žena koja egzistira unutar stranke i ima svoj Pravilnik o radu. Pravilnik o radu Bloka žena donosi koordinacija Bloka žena i potvrđuje ga Glavni odbor stranke. Predsjednica Bloka žena po funkciji je članica Predsjedništva stranke gdje ima pravo glasa i diskusije. Interesna organizacija žena nema svoj podračun i finansira se iz sredstava stranke. Službena stranica stranke ne sadrži dio o broju članova/članica te rukovodstvu. NB u Predsjedništvu broji 16 članova/članica, od čega je 6 žena ili 37.50%, u Glavnom odboru je 45 članova/članica, od čega 28 žena ili 62.22%.

Partija demokratskog progresu (PDP)

Statutom Partije demokratskog progresu regulisana je interesna organizacija žena pod nazivom Forum žena. Konferencija Forum-a žena bira predsjednicu Forum-a i odbor Forum-a, koji broji najmanje deset članica. Organizacija i

djelovanje Forum-a se uređuju Pravilnikom koji usvaja Konferencija Forum-a žena, uz prethodnu saglasnost Glavnog odbora. Predsjednica Forum-a žena je članica Predsjedništva Stranke i ima pravo diskusije i glasanja. Forum žena PDP-a se finansira iz budžeta Stranke. Na stranici PDP-a su dostupne informacije o tome ko je predsjednik, počasni predsjednik, generalni sekretar, međunarodni sekretar, kao i poslanici Narodne skupštine RS, Vijeća naroda RS-a i Parlamentarne skupštine BiH. Informacije o spolnoj zastupljenosti u organima stranke nisu dostupne. PDP u Predsjedništvu ima 21 člana/članicu, od čega su 2 žene, odnosno 14.28% žena. Ovaj podatak se odnosi na 14 članova/članica, dok preostalih 7 predlaže predsjednik stranke. Glavni odbor broji 100 članova/članica, od čega je 20 ili 20% žena. Direktor Političke akademije je muškarac kao i Generalni sekretar.

Platforma za progres (PZP)

Interesna organizacija žena nije oformljena unutar stranke. Na stranici PZP-a ne postoje zvanični podaci o broju članova/članica te njihovoj spolnoj zastupljenosti. Platforma za progres u Predsjedništvu broji 10 članova/članica, od čega je jedna žena, što čini 10% od ukupnog broja, Nadzorni odbor broji 4 člana/članice, od čega je jedna žena, odnosno 25% od ukupnog članstva. Direktorica Političke akademije je žena. Rukovoditeljica kabineta, odnosno koordinatorica centralnog ureda, ujedno obavlja i funkciju Generalne sekretarke.

Savez za bolju budućnost (SBB)

Statut Saveza za bolju budućnost predviđa posebne organizacione oblike unutar stranke, a među njima i Forum žena. Forum žena samostalno donosi Poslovnik o radu koji mora biti u skladu sa Statutom stranke. Predsjednik SBB-a ima pravo zaustaviti izvršenje odluke ili drugog akta organima Saveza, pa i Forumu žena za koje smatra da su u suprotnosti s Programom, Statutom i drugim odlukama organa Saveza i čija bi primjena nanijela štetu ugledu ili drugu štetu Savezu. Ukoliko Predsjednik SBB-a smatra da je određena odluka u suprotnosti sa odlukama organa Saveza i zaustavi njeno izvršenje, o tome je dužan obavijestiti

Predsjedništvo Saveza koje se obavezuje da konačnu odluku o datom pitanju doneše u roku trideset dana od dana prijema obavijesti.

Odluke Foruma žena ne trebaju ići na usvajanje Predsjedništvu ili bilo kojem organu osim ako nisu suprotne Programu, Statutu i drugim odlukama Saveza. U tom slučaju se postupa kao što je prethodno već prezentirano i tada predsjednica Foruma žena ima pravo diskusije. Predsjednica Foruma žena je i članica Predsjedništva, te ima pravo glasa. Forum žena nema vlastite izvore finansiranja nego se finansira sredstvima stranke. Na službenoj stranici SBB-a ne postoje podaci o članstvu, a samim tim ni podaci o spolnoj zastupljenosti u organima stranke. Postoje podaci o funkcionerima glavnih stranačkih organa. Predsjedništvo stranke broji 25 članova/članica, od čega je 7, odnosno 28% žena. Predsjednica Glavnog odbora je žena, mjesto Generalnog sekretara je upražnjeno od 2015. godine.

Stranka demokratske akcije (SDA)

Statut Stranke demokratske akcije predviđa uspostavljanje Asocijacije žena kao oblika organiziranja žena unutar Stranke. Organizacija žena učestvuje u raspravama o ključnim političkim pitanjima u Bosni i Hercegovini, a naročito o pitanjima koja imaju poseban značaj za žene u bh. društvu, učestvuje i u raspravama o bitnim pitanjima u SDA, formuliše prijedloge i inicijative koji se mogu uputiti svim organima SDA, uključujući i Kongres, evidentira i ističe kandidate za sve funkcije u SDA, kao i za funkcije u predstavničkim i izvršnim organima. Odlukom Glavnog odbora uređuju se principi djelovanja Asocijacije koje ona potom detaljnije razrađuje vlastitim, pojedinačnim aktima. Asocijacija je dužna Glavnom odboru jednom godišnje podnijeti izvještaj o radu. Predsjednica Asocijacije prisustvuje i učestvuje u radu Predsjedništva, kantonalnih ili općinskih odbora, ali nema pravo odlučivanja. Asocijacija žena nema vlastite izvore finansiranja i finansira se iz sredstava stranke.

Podaci o broju članova/članica, a samim tim i podaci o spolnoj zastupljenosti u organima stranke, nisu dostupni na službenoj web stranici. SDA u Predsjedništvu broji 31 člana/članicu, od čega su 3 ili 9.67% žena, u Glavnom odboru su 109 člana/članice, od čega 23 ili 21.10% žena, u Nadzornom odboru je 5

članova/članica, od čega dvije ili 40% žena. Predsjednik Političke akademije je muškarac kao i Generalni sekretar. Etički odbor se sastoji od 11 članova/članica, od čega je šest žena, odnosno 54.54%. Senat broji 26 članova/članica, od čega su 4 žene ili 15.38%.

Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine (SDP BiH)

Statut Socijaldemokratske partije Bosne i Hercegovine predviđa egzistiranje Foruma žena SDP-a BiH koji djeluje kao poseban vid organizacije žena i koji je dužan poštovati Program i Statut SDP-a BiH i odluke organa SDP-a BiH. Osnovne principe djelovanja uređuje Glavni odbor SDP-a BiH koje potom Forum žena detaljnije razrađuje kroz vlastite akte. Forum žena učestvuje u svim raspravama o političkim pitanjima Bosne i Hercegovine, kao i o svim ključnim pitanjima, formuliše prijedloge i inicijative koji se mogu uputiti svim organima SDP-a BiH, uključujući i Kongres, evidentira i ističe kandidate za sve funkcije kao i za funkcije u predstavničkim i izvršnim organima. Predsjednica Foruma žena ima pravo diskusije i glasa i članica je Predsjedništva stranke. Forum žena nema vlastite izvore finansiranja već se finansira iz sredstava stranke. Na službenoj stranici SDP-a BiH postoje podaci o članovima/članicama koji obnašaju funkcije u stranci, ali ne postoje podaci o spolnoj zastupljenosti u stranačkim organima. SDP BiH u Predsjedništvu broji 35 članova/članica, od čega je 12 žena ili 34.28%, Glavni odbor broji 171 člana/članicu, od čega su 54 žene ili 31.57%, predsjednik Glavnog odbora je muškarac kao i Generalni sekretar. Predsjednica Nadzornog odbora je žena. Nadzorni odbor broji 11 članova/članica, od čega je 5 žena ili 45.45%.

Srpska demokratska stranka (SDS)

Statut Srpske demokratske stranke predviđa postojanje interesne organizacije žena pod nazivom Aktiv žena. Organizacija i način djelovanja Aktiva žena utvrđuju se odlukom Glavnog odbora stranke. Aktiv žena razrađuje svoj plan i program djelovanja koji potvrđuje Glavni odbor stranke. Predsjednica Aktiva žena je članica

Predsjedništva i ima jednaku ulogu kao i ostali članovi, odnosno pravo diskusije i glasanja. Aktiv žena nema vlastite izvore finansiranja već se finansira iz sredstava stranke. Na zvaničnoj stranici SDS-a ne postoji podatak o broju članova/članica kao ni podatak o spolnoj strukturi članstva. SDS u Predsjedništvu broji 14 članova/članica i od tog broja dvije su žene, odnosno 14.29%. Generalni sekretar je muškarac.

Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)

Statut Saveza nezavisnih socijaldemokrata predviđa Aktiv žena kao poseban organizacioni oblik unutar Saveza koji vlastitim aktima utvrđuje način djelovanja. Ti akti moraju biti u skladu s Programom i Statutom SNSD-a i saglasnost na njih daje Predsjedništvo SNSD-a. Predsjednica Aktiva žena Saveza nezavisnih socijaldemokrata je i članica Predsjedništva s pravom diskusije i glasanja a istovremeno je i članica Izvršnog komiteta. Aktiv žena nema vlastite izvore finansiranja već se finansira iz sredstava stranke. Na zvaničnoj stranici su dostupne informacije o sastavu svakog organa stranke i zaduženjima svakog člana/članice ponaosob kao i aktivnosti i dokumenti, dok podaci o spolnoj strukturi članstva nisu dostupni. Predsjedništvo SNSD-a broji 45 članova/članica, od čega je 9 žena, odnosno 20%, Glavni odbor broji 494 člana/članice, od čega je 138 žena odnosno 29.99%. Nadzorni odbor broji 5 članova/članica, od čega su 3 žene što čini 60% tog stranačkog organa. Stranka ima 10 izvršnih sekretara/sekretarki, od čega je jedna žena ili 10% Izvršnog sekretarijata. Generalni sekretar je muškarac. Izvršni komitet broji 11 članova/članica, od čega su dvije žene ili 18.18%.

ANALIZA KANDIDATSKIH LISTI NA OPĆIM IZBORIMA 2018.

Izbori i izborni sistem Bosne i Hercegovine uređeni su Općim okvirnim sporazumom za mir u Bosni i Hercegovini i Izbornim zakonom Bosne i Hercegovine. Izborni zakon usvojen je u Parlamentarnoj skupštini 23. augusta 2001. godine¹⁴ i njime se reguliše izbor članova/članica i delegata/delegatkinja Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i članova/članica Predsjedništva Bosne i Hercegovine kao i principi za izbore na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini. Izborni zakon Bosne i Hercegovine mijenjan je i dopunjavan više puta odlukom unutar Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, ali i odlukama Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu.¹⁵

Izbornim zakonom je, između ostalog, utvrđeno da je Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine nadležno tijelo za provođenje izbornog procesa, koja raspisuje izbore u zakonom utvrđenom roku. Jedna od nadležnosti Centralne izborne komisije, koja je obuhvaćena ovom analizom, jeste potvrđivanje i ovjeravanje kandidatskih listi političkih partija koje su dužne, prije izbornog procesa, u zakonom predviđenom roku dostaviti Centralnoj izbornoj komisiji. Svaka kandidatska lista mora uključivati kandidate i kandidatkinje muškog i ženskog spola koji su ravnopravno zastupljeni. Ravnopravna zastupljenost podrazumijeva zastupljenost jednog od spolova s najmanje 40% od ukupnog broja kandidata/kandidatkinja na listi. Spol koji je manje zastupljen na kandidatskim listama se raspoređuje na način: najmanje jedan kandidat/kandidatkinja manje zastupljenog spola među prva dva kandidata/kandidatkinje, dva

---

¹⁴ „Službeni glasnik BiH“, broj: 23/01 od 19.09.2001.g

¹⁵ Odluka o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 7/02), Odluka o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 9/02), Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 20/02), Ispravka zakona o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 25/02), Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 4/04), Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 20/04), Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 25/05), Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 52/05), Ispravka zakona o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 65/05), Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 77/05), Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 11/06), Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 24/06), Zakon o usvajaju zakona o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 32/07), Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 33/08), Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 37/08), Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 32/10), Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 18/13); Zakon o izmjeni i dopuni Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 7/14); te Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 31/16).

kandidata/kandidatkinje manje zastupljenog spola među prvih pet, tri kandidata/kandidatkinje manje zastupljenog spola među prvih osam itd. Ukoliko ne ispoštuju navedene odredbe, političkim partijama od strane Centralne izborne komisije neće biti ovjerene kandidatske liste, pa se, stoga, one drže propisanog minimalnog procenta prilikom formiranja kandidatskih listi, barem kada je riječ o direktnom izboru kandidata/kandidatkinja. Kada govorimo o indirektnom izboru, odnosno o domovima naroda i izvršnoj vlasti tu je situacija drugačija i primjetno je kršenje normi Zakona o ravnopravnosti spolova i navedenog minimalnog procenta učešća manje zastupljenog spola u tim organima s obzirom na to da je primjetna dominacija muškog spola u odnosu na ženski spol u smislu omjera i broja žena i muškaraca u spomenutim organima.

Kandidatkinje i biračice na Općim izborima 2018.

Zakon o ravnopravnosti spolova BiH u članu 20. propisuje da će državna tijela na svim nivoima organizacije vlasti, i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudske vlasti, političke stranke, pravne osobe s javnim ovlaštenjima, pravne osobe koje su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili općine ili nad čijim radom javni organ vrši kontrolu, osigurati i promovirati ravnopravnu zastupljenost spolova u upravljanju, procesu odlučivanja i predstavljanju. Ova obaveza postoji i za sve ovlaštene predлагаče prilikom izbora predstavnika/predstavnica i delegacija u međunarodnim organizacijama i tijelima. Ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen najmanje u procentu 40% u tijelima iz stava 1. ovog člana. Istovremeno, **Izborni zakon Bosne i Hercegovine je definirao** da svaka kandidatska lista uključuje kandidate muškog i ženskog spola, koji su ravnopravno zastupljeni. Ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen s najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi. Kandidati spola koji je manje zastupljen raspoređuju se na kandidatskoj listi na sljedeći način: najmanje jedan kandidat manje zastupljenog spola među prva dva kandidata, dva kandidata manje zastupljenog spola među prvih pet kandidata i tri kandidata manje zastupljenog spola među prvih osam kandidata, itd.¹⁶

Analizom navedena dva zakona primjećuje se odstupanje na način da Zakon o ravnopravnosti spolova definira da ravnopravnost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova **zastupljen najmanje u procentu 40%** u državnim tijelima, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudske vlasti, političke stranke, pravne osobe s javnim ovlaštenjima i dr., dok Izborni zakon smatra da ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen s najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi. Zastupljenost na izbornoj listi sa 40% teško da može osigurati ravnopravnu zastupljenost spolova najmanje u procentu 40% u tijela za koja se sprovode izbori, s obzirom na sve ostale faktore koji utječu na izborni proces. Dakle, kod Izbornog zakona je prisutan pristup jednakih mogućnosti na početku procesa, dok Zakon o ravnopravnosti spolova je postavljen na principu jednakog ishoda, odnosno da rezultat treba da bude najmanje 40% zastupljenosti jednog spola. U svim državnim tijelima neusklađenost Izbornog zakona BiH sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i Zakonom o zabrani diskriminacije za rezultat

¹⁶ Član 4.19. stav 3.

ima sve manju participaciju žena u javnom životu, jer politički subjekti nastoje zadovoljiti isključivo minimum standarda propisanih Izbornim zakonom.

Statistički indikatori sa Općih izbora 2018. godine

Na Dan izbora 07. 10. 2018. godine na Centralnom biračkom spisku nalazilo se 1.681.633 (**50,11%**) žena i 1.674.026 (49,89%) muškaraca.

- Biračko tijelo u Federaciji BiH: **50,49%**. žena i 49,51% muškaraca
- Biračko tijelo u Republici Srpskoj: **49,54%** žena i 50,46% muškaraca
- Biračko tijelo u Brčko distriktu BiH: **49,13%** žena i 50,87% muškaraca.

	Broj birača	Procenat	M	F
FBiH	2055123	61.24%	1017533	1037590
RS	1234728	36.80%	623014	611714
BD027	38734	1.15%	19944	18790
BD028	27074	0.81%	13535	13539
Brčko Distrikt	65808	1.96%	33479	32329
BiH	3355659	100.00%	1674026	1681633

Spolna struktura ovjerenih kandidata po nivoima vlasti

- Za Opće izbore 2018. godine ovjerene su 804 kandidatske liste sa ukupno 7.497 kandidata: **3.119 (41, 60%)** žena i 4.378 (58, 40%) muškaraca.
- Predsjedništvo BiH: **2 (13,33%)** žena i 13 (86,67%) muškaraca.
- Parlament BiH: **299 (40,79%)** žena i 434 (59,21%) muškaraca.
- Parlament FBiH: **551 (42,65%)** i 741 (57,35%) muškaraca
- Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske: **5 (13,21%)** žena i 32 (86,49%) muškaraca
- Narodna skupština Republike Srpske: **605 (42,07%)** žena i 833 (57,93%) muškaraca

- Skupštine kantona: **1657 (41,67%) žena** i 2325 (58,%) muškaraca

Rezultati Općih izbora 2018. godine:

- Na Općim izborima 2018. godine od 518 potvrđenih mandata 376 (72,59%) su pripali muškarcima, a **142 (27,41%) ženama**.

Spolna struktura izabralih kandidata po tijelima vlasti:

- Predsjedništvo BiH – 100% muškarci; **žene 0%**
- Parlamentarna skupština BiH - 7 ili **16,67% žena** i 35 (83,33%) muškaraca (*trenutno je u PD PS BiH 9 žena -21,43%*)
- Parlament Federacije BiH: **26 (26,53%) žena** i 72 (73,47%) muškaraca
- Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske: **1 (33,33%) žena** i 2 (66,6% muškaraca)
- Narodna skupština Republike Srpske: **15 (18,07%) žena** i 68 (81,93%) muškaraca
- Skupštine kantona: **93 (32,18%) žena** i 196 (67,8%) muškaraca.

U Dom naroda PS BiH izabrane su **3 žene ili 20%** i 12 muškaraca ili 80%.

Odziv birača na Općim izborima 2018. godine

- **Od ukupnog broja birača koji su glasali** na Općim izborima 50,34% je muškaraca i **49,66% žena**, a starosna struktura birača koji su glasali je sljedeća: 84,03% birača imaju 30 i više godina, dok 15,97% birača su mlađi od 30 godina.

Izlaznost po etitetima:

- U FBiH: **glasalo je 49,69% žena** i 50,31% muškaraca
- U RS: **glasalo je 49,62% žena** i 50,38% muškaraca

Žene nositeljice kandidatskih listi na Općim izborima 2018.

	Skupštine kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine	Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine	Zastupnički/predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine	Predsjednik/predsjednice i potpredsjednik/potprijeđnica Republike Srpske	Narodna skupština na Republike Srpske	Predsjedništvo Bosne i Hercegovine
Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine – SDP	1 – Kanton Sarajevo	1 - Izborna jedinica 6 ¹⁷	1 - Izborna jedinica 1b ¹⁸	1 - Izborna jedinica 1b ¹⁹		
Stranka demokratske akcije – SDA	1 – Bosansko-podrinjski kanton Goražde	2 - Izborna jedinica 8 ²⁰ i izborna jedinica 12 ²¹				
Savez nezavisnih socijaldemokrata – SNSD					1	
Hrvatska demokratska zajednica 1990 – HDZ 1990					2 - Izborna jedinica 5 ²² i izborna jedinica 8 ²³	1 - Federacija
Naša stranka	2 ²⁴	4 - Izborna jedinica 1 ²⁵ ; izborna jedinica 6 ²⁶ ; izborna jedinica 7 ²⁷ i izborna jedinica 11 ²⁸	2 - Izborna jedinica 2a ²⁹	2 - Izborna jedinica 2a ³⁰ ; Izborna jedinica 5a ³¹ .		
Savez za bolju budućnost – SBB		2 - Izborna jedinica 1 ³² i Izborna jedinica 8 ³³				

¹⁷ Kakanj, Vareš, Olovio, Visoko i Breza

¹⁸ Krupa na Uni, Bosanski Novi, Bosanska Dubica, Prijedor, Bosanska Gradiška, Laktaši, Srbac, Prnjavor, Petrovac, Oštara Luka, Banja Luka, Čelinac, Istočni Drvar, Ribnik, Mrkonjić Grad, Jezero, Skender- Vakuf, Kotor- Varoš, Šipovo, Kupres, Bosanska Kostajnica

¹⁹ Krupa na Uni, Bosanski Novi, Bosanska Dubica, Prijedor, Bosanska Gradiška, Laktaši, Srbac, Prnjavor, Petrovac, Oštara Luka, Banja Luka, Čelinac, Istočni Drvar, Ribnik, Mrkonjić-Grad, Jezero, Skender-Vakuf, Kotor-Varoš, Šipovo, Kupres, Bosanska Kostajnica

²⁰ Srednjobosanski kanton

²¹ Kanton 10 Livno

²² Dobojsko, Petrovo, Teslić i Stanari

²³ Sokolac, Han- Pijesak, Istočna Ilidža, Istočni Stari Grad, Istočno Novo Sarajevo, Trnovo, Pale, Rogatica

²⁴ Unsko-sanski kanton i Zeničko –dobojski kanton

²⁵ Unsko-sanski kanton

²⁶ Kakanj, Vareš, Olovio, Visoko i Breza

²⁷ Bosansko podrinjski kanton Goražde i Novi Grad-Sarajevo, Ilijadža, Hadžići i Trnovo

²⁸ Ilijaš, Vogošća, Centar Sarajevo, Stari Grad-Sarajevo, Novo Sarajevo

²⁹ Hercegovačko - neretvanski kanton i Zapadnohercegovački kanton; Izborna jedinica 5a - Posavski kanton, Tuzlanski kanton i Distrikat Brčko (opcija Federacija Bosne i Hercegovine)

³⁰ Hercegovačko-neretvanski kanton i Zapadnohercegovački kanton

³¹ Posavski kanton, Tuzlanski kanton i Brčko distrikat BiH (opcija Federacija Bosne i Hercegovine)

³² Unsko-sanski kanton

Demokratska fronta – DF						
Narod i pravda	3 ³⁴	1 - Izborna jedinica 5 ³⁵	1 - Izborna jedinica 2a ³⁶	1 - Izborna jedinica 2a ³⁷		
Nezavisna bosanskohercegovačka lista – NBL	2 ³⁸	2 - Izborna jedinica 2 ³⁹ i izborna jedinica 6 ⁴⁰			1 - Izborna jedinica 8 ⁴¹	

Izborne jedinice u kojima su žene na Općim izborima 2018. bile nositeljice kandidatskih listi

Izborne jedinice	Broj žena nositeljica lista
Kanton 9 (Kanton Sarajevo)	1
Izborna jedinica 6 – Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine ⁴²	3
Izborna jedinica 1b – Zastupnički/Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine ⁴³	1
Kanton 5 (Bosansko-podrinjski kanton Goražde)	3
Izborna jedinica 8 ⁴⁴	4
Izborna jedinica 12 – Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta	1

³³ Srednjobosanski kanton

³⁴ Zeničko -dobojski kanton, Bosansko-podrinjski kanton Goražde i Hercegovačko-neretvanski kanton

³⁵ Dobojski Jug, Tešanj, Maglaj, Žepče, Zavidovići, Zenica i Usora

³⁶ Hercegovačko - neretvanski kanton i Zapadnohercegovački kanton

³⁷ Hercegovačko-neretvanski kanton i Zapadnohercegovački kanton

³⁸ Zeničko -dobojski kanton i Kanton 10 Livno

³⁹ Posavski kanton, Gradačac, Gračanica, Dobojski Istok i glasači iz Brčko Distrikta registrovani za glasanje na području Federacije BiH

⁴⁰ Kakanj, Vareš, Olovak, Visoko i Breza

⁴¹ Sokolac, Han- Pijesak, Istočna Ilidža, Istočni Stari Grad, Istočno Novo Sarajevo, Trnovo, Pale, Rogatica

⁴² Kakanj, Vareš, Olovak, Visoko i Breza

⁴³ Krupa na Uni, Bosanski Novi, Bosanska Dubica, Prijedor, Bosanska Gradiška, Laktasi, Srbac, Prnjavor, Petrovac, Ostra Luka, Banja Luka, Čelinac, Istočni Drvar, Ribnik, Mrkonjić-Grad, Jezero, Skender-Vakuf, Kotor-Varoš, Šipovo, Kupres, Bosanska Kostajnica

⁴⁴ dvije za Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine: Bugojno, Busovača, Dobretići, Donji Vakuf, Fojnica, Gornji Vakuf-Uskoplje, Jajce, Kiseljak, Kreševo, Novi Travnik, Travnik i Vitez i dvije za Narodnu skupštinu Republike Srpske: Sokolac, Han-Pijesak, Istočna Ilidža, Istočni Stari Grad, Istočno Novo Sarajevo, Trnovo, Pale, Rogatica

Federacije Bosne i Hercegovine ⁴⁵	
Predsjednik/predsjednice i potpredsjednik/potpredsjednice Republike Srpske	1
Izborna jedinica 5 ⁴⁶	2
Predsjedništvo BiH/hrvatski član/članica	1
Kanton 1 (Unsko-sanski kanton)	1
Kanton 4 (Zeničko-dobojski kanton)	3
Izborna jedinica 1 – Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine ⁴⁷	2
Izborna jedinica 7 – Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine ⁴⁸	1
Izborna jedinica 11 – Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine ⁴⁹	1
Izborna jedinica 2a – Zastupnički/Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine ⁵⁰	2
Izborna jedinica 5a – Zastupnički/Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine ⁵¹	1
Kanton 10 (Livno)	2
Kanton 7 (Hercegovačko-neretvanski kanton)	1
Izborna jedinica 2 – Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine ⁵²	1

⁴⁵ Bosansko Grahovo, Drvar, Glamoč, Kupres, Livno i Tomislav-Grad

⁴⁶ jedna za Narodnu skupštinu Republike Srpske: Dobojski, Petrovo, Teslić i Stanari i jedna za Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine: Dobojski Jug, Tešanj, Maglaj, Žepče, Zavidovići, Zenica i Usora

⁴⁷ Bihać, Bosanska Krupa, Bosanski Petrovac, Bužim, Cazin, Ključ, Sanski Most i Velika Kladuša

⁴⁸ Hadžići, Ilidža, Novi Grad (Sarajevo), Trnovo, Pale-Prača, Foča-Ustikolina i Goražde

⁴⁹ Ilijaš, Vogošća, Centar, Stari Grad i Novo Sarajevo

⁵⁰ Hercegovačko-neretvanski kanton i Zapadnohercegovački kanton

⁵¹ Posavski kanton, Tuzlanski kanton i Brčko distrikt (opcija Federacija Bosne i Hercegovine)

⁵² Odžak, Domaljevac-Šamac, Orašje, Gradačac, Brčko distrikt (Opcija Federacije Bosne i Hercegovine), Dobojski Istok i Gračanica

Žene u zakonodavnim tijelima po strankama

	Predsjednica Republike Srpske	Narodna skupština Republike Srpske	Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine	Skupštine kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine
Stranka nezavisnih socijaldemokrata – SNSD	1	5		
Savez za bolju budućnost – SBB			2	5
Stranka demokratske akcije – SDA			5	24
Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine – SDP			3	11
Naša stranka			1	5
Demokratska fronta				7
Nezavisna bosanskohercegovačka lista – NBL				1
Hrvatska demokratska zajednica 1990 –				1

HDZ 1990				
Narod i pravda				2

Žene delegatkinje u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Domu naroda Parlamenta Federacije i Vijeću naroda Republike Srpske

Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH	Dom naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine	Vijeće naroda Republike Srpske
3 od 15 delegata/delegatkinja ili 20%	13 od 58 delegata/ delegatkinja ili 22.41%	5 od 28 delegata/ delegatkinja ili 17.85%

PODSJETNIK: POJMOVI

Politika: svjesna djelatnost usmjeravanja određene uže ili šire ljudske zajednice prema određenom cilju.

Političko djelovanje:

- a) izbor cilja, odnosno, ciljeva
- b) traženje puteva i metoda ostvarivanja prihvaćenih ciljeva
- c) usklađivanje pojedinačnih i posebnih interesa te oblikovanje zajedničkih interesa

Politička stranka: grupa ljudi (s programom) koja se sudjelovanjem u izborima bori za ovlasti odlučivanja u državi, odnosno, za neposredni utjecaj u odlučivanju.

Politički subjekt: u smislu ove Analize politička stranka.

Statut političke stranke: formalni akt kojim se uređuju unutrašnji odnosi među članovima stranke, njihova prava i obaveze.

Patrijarhat: oblik društvene organizacije, formalne ili neformalne, u kojoj muškarci imaju primat u društvenim, političkim, ekonomskim i kulturnim institucijama.

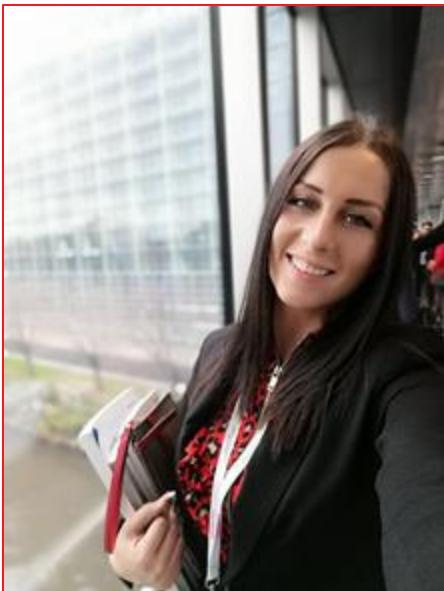
Ravnomjerna zastupljenost muškaraca i žena: u području politike (gender balanced representation) definira se kao paritetni omjer žena i muškaraca u kolektivnim tijelima (dakle 50% : 50%) ili u blažoj varijanti kao omjer 40% : 60% (odnosno 60% : 40%).

AUTORICE I AUTORI ANALIZE

Alma Tulek je rođena 20. 03. 1994. godine u Sanskom Mostu. Studirala je razrednu nastavu, a nakon što je prekinula fakultet, pokrenula je privatni posao. U junu odlučuje nastaviti studij. Stekla je mnogo iskustva kroz neformalno obrazovanje, trenutno pohađa dvije političke akademije paralelno i ne namjerava napuštati Bosnu i Hercegovinu. Certificirana je trenerica za borbu protiv dezinformacija. Politički aktivna. Blogerka. Radeći na ovom istraživanju, stekla je dodatno iskustvo u timskom radu i organizaciji, dinamičnost i tačnost u komunikaciji s kolegama i kolegicama.

Amina Gec je rođena 28. 10. 1994. godine u Sarajevu. Studentica je Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu. Politički aktivna i dugogodišnja članica Saveza za bolju budućnost SBB - Fahrudin Radončić, ispred kojeg obnaša funkciju sekretarke Mješovitog kluba poslanika SBB – PDA u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Iznimno sretna jer je obogaćena novim znanjem, vještinama, informacijama, sposobnostima kroz program Academy for Women.

Anica Obradović je rođena 1994. godine u Rogatici. Završila je Fakultet političkih nauka, smjer socijalni rad. Politička aktivistkinja, borkinja za ljudska prava, položaj radnika/radnica i svih socijalno osjetljivih kategorija. Za rad na istraživanju kaže da joj je donio novo iskustvo i novu perspektivu, kao i inspiraciju za dalje djelovanje.

Bojana Naimarević je rođena u Zenici 15. 11. 1985. godine. Posjeduje dugogodišnje iskustvo u nevladinom sektoru. Proglašena je volonterkom godine u Zenici i dobitnica je priznanja za izuzetan doprinos u oblasti omladinskog aktivizma. Certificirana je trenerica za pitanja roda, spola, seksualnosti, ženskih prava kao i za nenasilnu komunikaciju i mirno rješavanje konfliktova. Radeći na ovom istraživanju stekla je dodatna znanja i vještine u kolektivu i koordinacije aktivnosti tokom nastajanja ovog dokumenta te dobila uvid u mnogobrojne informacije koje su joj bile potrebne za analize statuta. To vidi kao neprocjenjivo i divno iskustvo

.

Boris Luketa je rođen 1997. godine u Istočnom Sarajevu. Student je četvrte godine Fakulteta za finansijske studije Banja Luka. Član je Srpske demokratske stranke. Društveno je aktivan i kroz Omladinski savjet Istočna Ilidža, gdje je potpredsjednik. Radeći na ovom dokumentu, stekao je iskustva i znanja o istraživačkom radu i uvjerio se koliko su naše političke stranke netransparentne i zatvoreni kolektivi, te koliko im je potrebna modernizacija i praćenje modernih trendova. Bilo mu je zadovoljstvo raditi na ovom istraživanju i nada se da će kroz dalji politički angažman utjecati na pozitivne promjene.

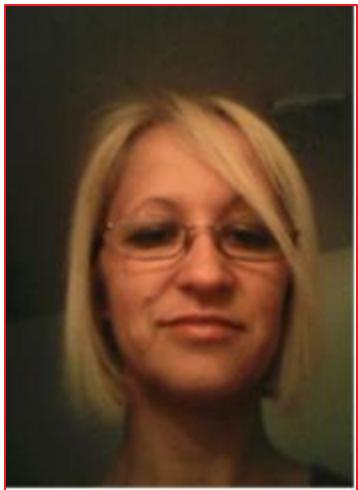
Husejn Gluhić je rođen u Zenici 2000. godine. Student je prve godine Softverskog inženjerstva na Politehničkom fakultetu Univerziteta u Zenici. Tokom srednjoškolskog obrazovanja bio je član ASuBiH, te učestvovao u raznim aktivnostima. Izučavanjem politike se bavi iz hobija, te je rad na ovom istraživanju, kao i samo učešće u Akademiji političke pismenosti mladih, dalo poseban doprinos u stjecanju novih znanja, shvatanja, iskustava i vještina. Sve ovo svrstava u jedno veoma kvalitetno iskustvo.

Lamija Kadić rođena je 2000. godine u Sarajevu. Srednjoškolsko obrazovanje stekla je u Gimnaziji Obala Sarajevo, po DSD (Deutsches Sprachdiplom) programu. Trenutno je studentica Fakulteta za saobraćaj i komunikacije, na Univerzitetu u Sarajevu. Dugi niz godina bavila se karateom, te osvojila veliki broj, kako domaćih, tako i međunarodnih medalja. Aktivno učestvuje u nevladinom sektoru, te stiče neformalno obrazovanje. Trenutno je članica Youth Vision grupe, koja djeluje u sklopu USAID Bosnia and Herzegovina projekta *Budi inspiracija*, i radi zajedno sa još 24 mlade osobe na izradi dokumenta *Vizija mladih o budućnosti Bosne i Hercegovine*, sa fokusom na sektor države ekonomskog prosperiteta. Također, članica je stranke Narod i Pravda te obnaša funkciju potpredsjednice mladih. Dok je radila na ovom dokumentu, kako kaže, stekla je dodatno iskustvo rada u novom okruženju sa mladim ljudima, punim entuzijazma, te se susrela sa mnogobrojnim informacijama u vezi sa statutima političkih stranaka. Ovo istraživanje smatra veoma korisnim za svoj dalji politički angažman.

Selma Banda je rođena 1995. godine. Trenutno je najmlađa vijećnica u Kantonu Sarajevo. Posjeduje dugogodišnje iskustvo na političkoj sceni s obzirom na to da se politikom aktivno počela baviti s nepunih 15 godina. Studentica je Pravnog fakulteta u Sarajevu. Zaposlena je kao Generalna sekretarka Nezavisne bosanskohercegovačke liste (NBL). Na osnovu toga prva je sekretarka u BiH koja je sa 24 godine imenovana da obnaša tu funkciju. Ovim istraživanjem je dodatno unaprijedila znanje koje će moći prenositi drugima. Kolektivnim radom sakupljeni su pozitivni primjeri kojima se mogu unaprijediti statuti političkih partija. Svaki vid dodatnog nadograđivanja znanja vidi kao šansu za boljšak i napredak u Bosni i Hercegovini.

Sibila Hasanagić je rođena u Sarajevu 20. 01. 1980 godine. Trenutno je na masteru Komunikologije u Sarajevu. Zaposlena je na poziciji referentice za analitiku i istraživanje već dvadeset godina. Aktivistkinja je na području MZ Stup II. Rad na ovom projektu joj je približio Statut partije SDP te rad s kolegama i kolegicama iz Akademije omogućio dodatne vještine i priliku za timski rad. Navodi da je neprocjenjivo iskustvo biti dio tima Akademije za žene gdje je prisutan spoj ljudi različitih znanja i vještina te istovremeno veliko zadovoljstvo.

Šefik Mandžić je rođen u Sarajevu 1999. godine. Živi u Ilijašu. Osnovnu i srednju školu završio je u Brezi. Studira na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Učestvovao je u mnogobrojnim projektima koji se bave pitanjima ljudskih i ekonomskih sloboda, kao i organizaciji velikog broja događaja od kojih je bitno spomenuti *Ekonomski Forum* i *Economic Freedom Audit*. Kroz rad na istraživanju stekao je vrlo korisna znanja i vještine te dobio jako dobar uvid u strukturu stranke. Navodi da mu je kao članu jedne političke partije (NB) ovo istraživanje bilo od izuzetne važnosti za njegov dalji politički angažman.

Vildana Kulić je porijeklom iz Busovače, gdje trenutno živi i radi. Politički je angažirana u Demokratskoj fronti od njenog osnivanja. Po zanimanju je ekonomistica sa dugogodišnjim iskustvom u radu u privatnom sektoru. Kroz svoj politički angažman poznata je u nastojanju ostvarivanja povoljnijeg položaja u odnosu privatni – javni sektor. Zastupnica je u Skupštini SBK i članica Komisije za ravnopravnost spolova. U svojoj lokalnoj zajednici je poznata po volonterskom radu s mladima i ženama u politici. Kroz rad na ovom istraživanju dobila je mnoge informacije i stekla kontakte koji su joj pomogli te će joj ova analiza koristiti u daljem radu.

Dr. Jasmina Džumhur je ombudsmenka za ljudska prava BiH, doktorirala je na međunarodnom pravu i ima 33 godine iskustva u području pravosuđa, ljudskih prava i međunarodnih odnosa. U periodu od 2016. do 2019. godine bila je članica i potpredsjednica UN-ovog Komiteta za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica, a u razdoblju od 2010. do 2015. godine, članica i potpredsjednica UN Radne grupe za prisilne i nedobrovoljne nestanke, kao prva žena članica ovog tijela od njegovog osnivanja 1980. godine. Prije prvog imenovanja za-- ombudsmenku Bosne i Hercegovine 2008. godine radila je 12 godina kao sutkinja, a kasnije i kao predsjednica Općinskog suda za prekršaje u Zenici. Više od šest godina radila je u UN Uredu Visokog komesarijata za ljudska prava u BiH, vršeći između ostalog i dužnost šefice Ureda. U razdoblju od 2007. do 2008. godine obavljala je dužnost Regionalne koordinatorice za pravosuđe i civilno društvo na Zapadnom Balkanu u Međunarodnoj komisiji za nestale osobe (ICMP). Jasmina Džumhur je predavala međunarodno pravo na Međunarodnom sveučilištu Burch u Sarajevu, te prava žena na Europskom regionalnom magistarskom programu za demokraciju i ljudska prava u Jugoistočnoj Europi (ERMA). Gospođa Džumhur je edukatorica za policijske službenike, sudije, tužitelje, socijalne radnike, predstavnike nevladinih organizacija, i dr. o temama koje se tiču ljudskih prava, kao što su sprečavanje trgovine ljudima, nasilje u obitelji, kretanje i boravak stranaca, slobodan pristup informacijama itd. Sudjelovala je u izradi niza zakona i podzakonskih akata i autorica je više naučnih stručnih radova.

